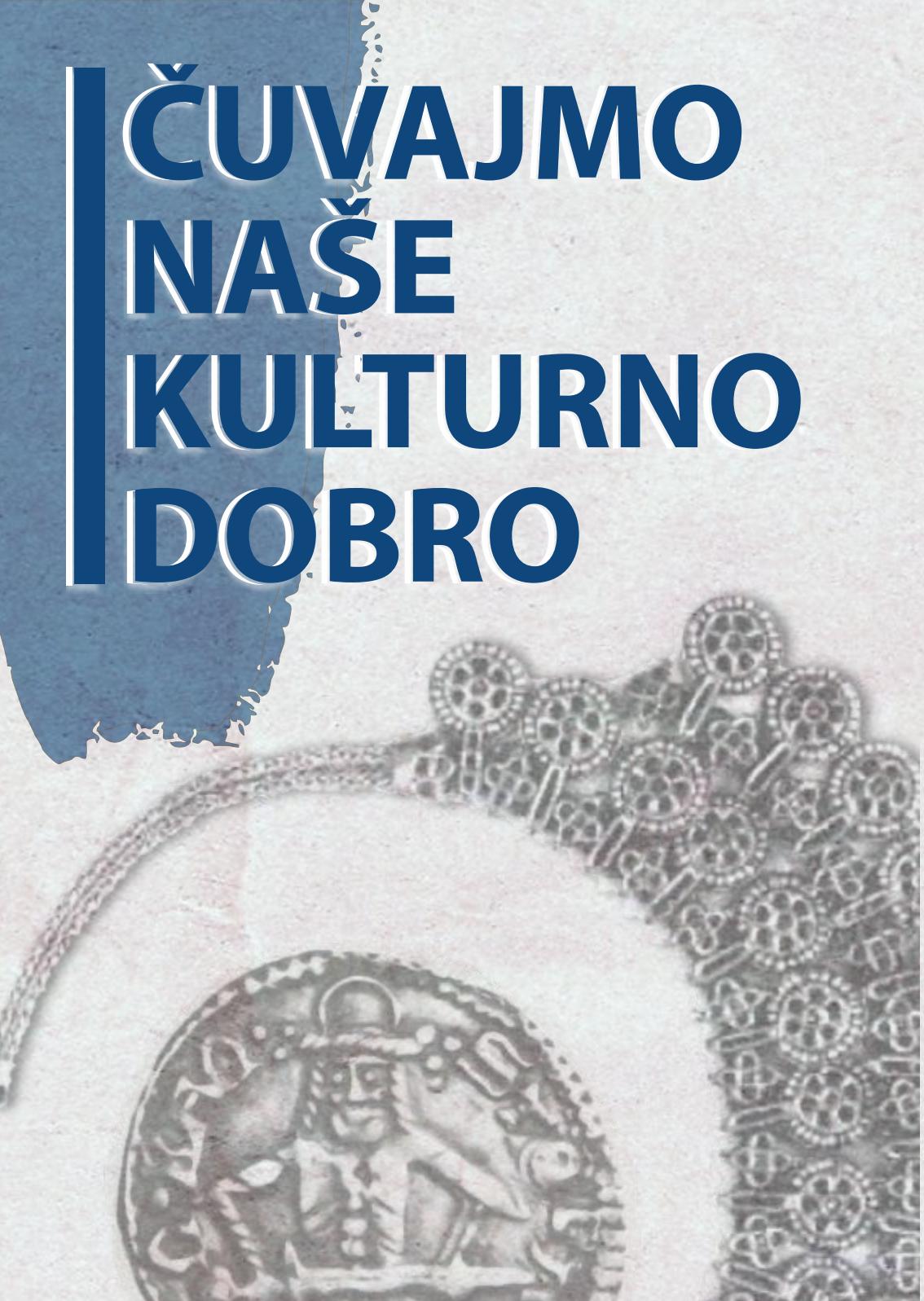

ČUVAJMO NAŠE KULTURNO DOBRO

Kultурно dobro

Kulturna baština omogućava nam da bolje razumijemo prošlost te da na taj način stvaramo čvrsto polazište za zajedničku budućnost. Kulturna baština je dio naših života i društva. Okružuje nas u gradovima u kojima boravimo, doživljavamo je neposredno u krajolicima, u susretima sa raznovrsnim arhitektonskim ostvarenjima, arheološkim kopnenim kao i podvodnim nalazištima. Nju ne čine samo književnost, umjetnost i umjetnički predmeti već tradicionalno znanje i umijeće, zanati koje učimo, priče koje pričamo, hrana koju jedemo, muzika koju slušamo i filmovi koje gledamo. Kulturna baština okuplja zajednice i gradi zajedničko razumijevanje mesta u kojem živimo.

Građani moraju razumjeti kada govorimo o pojmu kulturne baštine da postoji dosta slučajeva gdje pojedinci u svome vlasništvu posjeduju neke važne predmete koji predstavljaju identitet naroda koji žive na tim prostorima. Čuvajući privatno kao i javno mi se odgovorno ponašamo prema generacijama koje će doći iza nas.

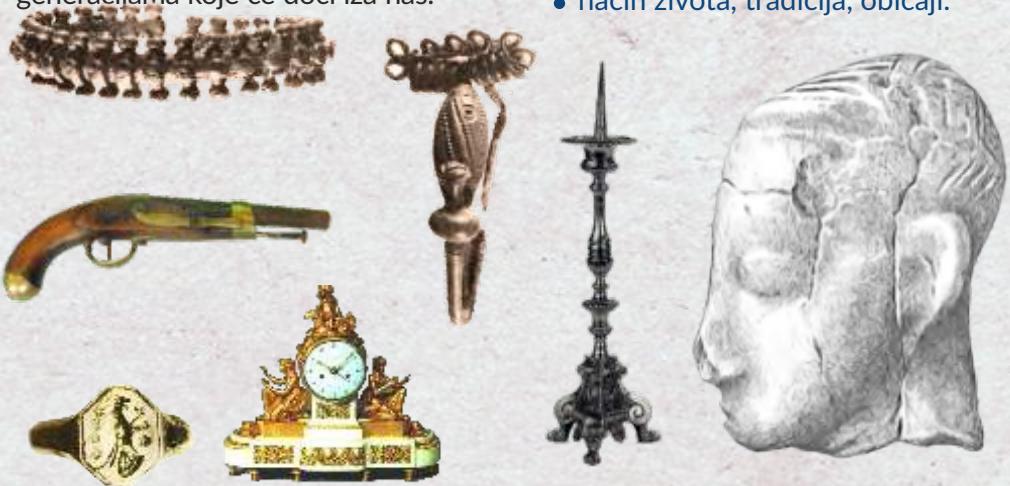
Kulturna baština, kulturno nasljeđe ili kulturno dobro, podrazumijeva dobra koja su nasleđena od prethodnih generacija ili koja nastaju u sadašnjosti, a imaju specifičnu vrijednost za ljudе i treba da budu sačuvana za buduće generacije. Ova dobra najčešće su pod režimom zaštite, imaju simbolički značaj u svijesti ljudi, a sa ekonomski strane predstavljaju turistički potencijal. Kulturna baština utiče na identitet određenog naselja, regiona ili države, a kada su u pitanju objekti Svjetske baštine oni imaju posebnu vrijednost za cijelokupno čovječanstvo. Kulturna baština se dijeli na materijalnu i nematerijalnu.

U materijalnu kulturnu baštinu spadaju:

- izuzetne građevine (sakralne ili svjetovne),
- spomenici,
- materijalna umjetnička djela.

U nematerijalnu kulturnu baštinu spadaju:

- nematerijalna umjetnička djela (muzika),
- usmena predanja,
- način života, tradicija, običaji.

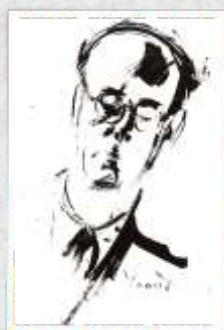
Mnogo puta su pojedinci prilikom obrađivanja zemlje ili izvođenja građevinskih radova naišli na predmete koji su zbog svoje forme i materijala od kojih izrađeni, ukazivali da su nastali u prošlosti, te su te pojave saopštene nadležnoj ustanovi u oblasti kulture (muzej, zavod i sl) čime su potaknuli stručna istraživanja koja su dovela do značajnih otkrića u oblasti arheologije.

Ugroženost kulturne baštine

Kulturna baština u Bosni i Hercegovini je ugrožena na nekoliko različitih nivoa. Na prvom mjestu se radi o šteti koja je nastala prilikom ratnih dejstava. U periodu koji je uslijedio, je nastavljeno sa krađom i ilegalnom trgovinom umjetninama i pokretnim kulturnim dobrima, te su u istoj mjeri oštećene i javne kolekcije (muzeji, galerije, arheološki lokaliteti i sl), ali i privatni kolezionari (najčešće djela likovne umjetnosti – slike i skulpture).

Podaci o nestalim umjetninama i kulturnim dobrima su, nažalost, još uvijek manji od stvarnih. Saznanja o krađama umjetnina i kulturnih dobara često su neredovita, neprecizna i nepotpuna. Brojne, sasvim slučajno i s velikim vremenskim razmakom otkrivene krađe, upućuju na to da osim prijavljenih krađa postoji i veći broj onih za koje vlasnici ili institucije koje skrbe o umjetninama nisu ni znale da su počinjene ili nisu željeli prijaviti krađu kako njihova nebriga ne bi bila javno obznanjena. Ovi slučajevi se najčešće događaju u arhivima, bibliotekama, fundusima galerija, muzejima i drugim institucijama. Često se primjeri nestanka predmeta otkriju prilikom provođenja inventure, postavke izložbe itd.

Ismet Mujezinović,
„Meša Selimović”, crtež tušem,
Međunarodna galerija portreta, Tuzla.

Utvrđen nestanak prilikom popisa 2011. godine i prijava podnesena MUP-u TK.

Djelo se ne nalazi na INTERPOL-ovoj listi nestalih djela.

Ferdinand Hodler,
„Autoportret”, ulje na platnu,
Umjetnička galerija BiH, Sarajevo

Nestanak djela je utvrđen prilikom inventure
1993. godine. Prijava obnovljena 2015.
Nalazi se na spisku INTERPOL-a.

Đoko Mazalić,
„Magdalena”, ulje na platnu, 1930.
Djelo iz privatne kolekcije Mulabdića su
odlukom Komisije za očuvanje nacionalnih
spomenika Bosne i Hercegovine 5. februara
2014. godine proglašena nacionalnim
spomenikom (pokretno dobro).

Djelo je otuđeno u toku rata u Bosni i
Hercegovini 1992.-1995.

U Bosni i Hercegovini se takođe vrše nezakonita iskopavanja po arheološkim ili potencijalnim arheološkim lokalitetima. Odgovorna lica za takva djela nisu kažnjena jer u Bosni i Hercegovini ne postoje organizovan i sistematičan pristup rješavanju ovog problema. U različitim dijelovima svijeta je pohranjeno srednjovjekovno pokretno kulturno naslijeđe Bosne i Hercegovine, a njihovi trenutni vlasnici su do tih predmeta dolazili najčešće na ilegalan način.

Riječ je o arheološkom lokalitetu Mali i Veliki Han, u naselju Lištani, na kojem su se, prema procjenama arheologa, nalazili ostaci prapovijesnog tumula, te groblje iz kasnog Srednjeg vijeka, s ukupno 84 stećka. Ilegalnim iskopavanjem pijeska, gotovo u potpunosti uništen nacionalni spomenik u blizini Livna, na jugozapadu BiH, počinitelj još nije otkriven.

U Franjevačkom muzeju i galeriji „Gorica“ u Livnu ocjenjuju da je, nelegalnim iskopavanjem pijeska, bespovratno uništen veći dio arheološkog nalazišta Mali Han. Kako se prepostavlja, on je sadržavao ostatke prapovijesnog tumula, vjerojatno iz brončanog doba, te 59 srednjovjekovnih stećaka.

Preventivna zaštita

Uništavanjem kulturne baštine mi uništavamo sami sebe i ono što je najvažnije svoj identitet i autentičnost.

Šta možemo učiniti kako bi zaštitili kulturna dobra:

- **Angažovanje:** građanima približiti kulturnu baštinu, istoriju i zajedničke vrijednosti, razvijati obrazovni sistem "Mladi za baštinu".
- **Vrijednosti:** prezentovati kulturni turizam na novi način korištenjem kulturne baštine.
- **Zaštita:** razviti kvalitetne standarde za prostore u istorijskom okruženju i na lokacijama baštine. Boriti se protiv nezakonite trgovine kulturnim dobrima i unaprijediti zaštitu prostora na kojima se nalaze kulturna dobra.
- **Inovacije:** koristiti istraživanje, inovacije, nauku i tehnologiju za bolje očuvanje i prezentovanje baštine.

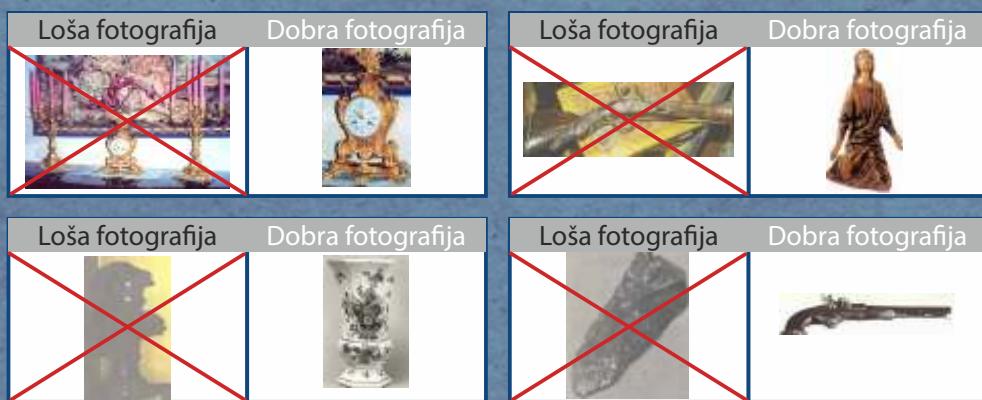
Pod preventivnom zaštitom se podrazumijevaju svi postupci popisivanja, inventarisanja, ažuriranja, sređivanja, podataka o umjetinama i kulturnim dobrima. Preventivna zaštita podrazumijeva nastanak dokumentacije o jednom predmetu ili kolekciji predmeta, kako bi se povećala mogućnost njihovog pronalaska u slučaju krađe. Jedna od najznačajnijih stavki je stvaranje fotografске reprodukcije, radi lakše identifikacije nestale umjetnine i pokretnog kulturnog dobra.

Iako ne postoji jedan jedinstven sistem zaštite cjelokupne kulturne baštine Bosne i Hercegovine, upravo je Dejtonskim mirovnim sporazumom formirano državno tijelo „Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine“ koja ima važnu ulogu u zaštiti pokretne i nepokretne kulturne baštine.

Veoma važno je voditi svoju ličnu evidenciju umjetnina. Veliki broj umjetnina posjeduju građani u privatnom vlasništvu od kojih neke predstavljaju kulturnu baštinu Bosne i Hercegovine.

Podaci o načinu pravilnog fotografisanja i evidencije mogu se naći na stranici CPKU (www.cpku.org).

Prisvajanje, krijumčarenje, uništenje ili oštećenje spomenika kulture, zaštićenog objekta prirode ili drugih predmeta koji su od posebnog kulturnog ili istorijskog značaja podliježu krivičnim zakonima Bosne i Hercegovine.

Obrazovanje i kulturni turizam

Obrazovanje i naglasak na mladima i djeci je najvažniji segment kada se govori o čuvarima naše baštine u sljedećim naraštajima. Zbog toga je edukativna vrijednost kulturne baštine i njezin doprinos održivom privrednom i socijalnom razvoju veoma bitna.

Kulturna baština ima veoma važnu ulogu i u razvoju privrednog sektora. Npr, za turizam se procjenjuje da doprinosi sa **415 milijardi EUR-a** BDP-u EU, a **3,4 miliona** turističkih preduzeća stvara **15,2 miliona** radnih mesta od kojih su neka direktno ili indirektno povezana sa kulturnom baštinom. **27%** evropskih putnika navodi da je kulturna baština važan činilac prilikom odabira mesta putovanja. Kulturna baština može pomoći u brendiranju gradova i regija privlačeći pri tome talenat i turizam.

Kulturno naslijeđe zajednički je resurs i zajedničko je dobro. Poput ostalih takvih dobara, ono može biti osjetljivo na pretjerano iskorištavanje i nedovoljno finansiranje što može dovesti do zanemarivanja, propadanja i u nekim slučajevima, do zaborava. Briga za našu kulturnu baštinu je, s toga, naša zajednička odgovornost.

Šta JA kao pojedinac mogu uraditi kako bi zaštitio kulturnu baštinu svoje zemlje:

1. Prilikom kupovine umjetnina tražiti porijeklo umjetnine i pokretnog kulturnog dobra (računi, ugovor o kupoprodaji, rješenje o naslijedivanju i sl.) U slučaju da ne postoji dokumentacija o porijeklu imovine prekinite postupak kupovine
2. Voditi evidenciju o pokretnim kulturnim dobrima koja pojedinac posjeduje (umjetničke slike, skulptorska djela, nakit, zbirke kovanica i sl.) sa fotografskim reprodukcijama
3. U slučaju pronalaska predmeta koji podsjećaju na arheološke nalaze (oružje, oruđe, ulomci keramike, nakit i sl) prilikom izvođenja građevinskih radova ili obrade poljoprivrednog zemljišta prijaviti nadležnom muzeju ili policiji
4. Ukoliko uočite na društvenim mrežama ili on line platformama ponude za prodaju umjetnina i kulturnih dobara istražiti porijeklo predmeta prodaje
5. Prijaviti nadležnoj policijskoj službi aktivnosti koje upućuju na ilegalne tokove u trgovini umjetninama i pokretnim kulturnim dobrima
6. Obratiti pažnju na predmete čije je porijeklo iz aktivnih ratnih zona
7. U slučaju saznanja o krađi umjetnina i pokretnih kulturnih dobara i oštećenja arheoloških lokaliteta možete anonimno kontaktirati broj - KRIMOLOVCI 080 020 505
8. Ukoliko primijetite osobe sa metal detektorima na potencijalnom arheološkom lokalitetu, potrebno je obavijestiti nadležnu policijsku službu
9. Za informacije o potencijalnim ukradenim umjetninama i pokretnim kulturnim dobrima koristite bazu podataka nestalih umjetnina na www.cpku.org i/ili bazu podataka nestalih umjetnina Interpol

**6,3 % ilegalne trgovine umjetninama u svijetu
odvija se na prostoru jugoistočne Europe**

Međunarodne konvencije o zaštiti kulturne baštine koje je potpisala Bosna i Hercegovina

U nastavku su predstavljeni međunarodni multilateralni i bilateralni ugovori čija je Bosna i Hercegovina potpisnica, na osnovu sukcesije ili ratifikovanja, iz oblasti od značaja za zaštitu kulturnog naslijeđa.

- Evropska konvencija o kulturi (Vijeće Evrope, Paris, 1954)
- Evropska konvencija o zaštiti arheološkog naslijeđa (Vijeće Evrope, London, 1969)
- Konvencija o zaštiti arhitektonskog naslijeđa Evrope (Vijeće Evrope, Granada, 1985)
- Konvencija o zaštiti svjetskog kulturnog i prirodnog naslijeđa (UNESCO, Paris, 1972)
- Konvencija o mjerama za zabranu i sprečavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prenosa svojine kulturnih dobara (Paris, 1970.)
- Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (UNESCO, Den Hag, 1954)
- Konvencija o očuvanju nematerijalnog kulturnog naslijeđa (UNESCO, Paris, 2003) Odluka o ratifikaciji koju je usvojilo Predsjedništvo, Ministarstvo vanjskih poslova BiH
- Konvencija o zaštiti podvodnog kulturnog naslijeđa (UNESCO, Paris, 2001)
- Konvencija o zaštiti i unapređenju raznolikosti kulturnih izraza (UNESCO, Paris, 2005)
- Konvencija o očuvanju nematerijalnog kulturnog naslijeđa (UNESCO, Paris, 2003)
- Evropska konvencija o zaštiti arheološkog naslijeđa, revidirana (Vijeće Evrope, Valletta, 1992)
- Okvirna konvencija o vrijednosti kulturnog naslijeđa za društvo (Vijeće Evrope, Faro, 2005)
- Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela iz 1886. godine, revidirana u Parizu 1971. godine i dopunjena 1979. godine
- Sporazum između Vijeća ministara BiH i Vlade SAD o zaštiti i očuvanju određenog kulturnog vlasništva, potpisani 02.07.2002. godine, ratifikovan 21.07.2004. godine (tekst sporazuma objavljen u dodatku Sl. glasnika BiH - Međunarodni sporazumi, broj 6/04)
- Sporazum između Vlade BiH i Vlade SR Njemačke o saradnji u oblasti kulture, obrazovanja i nauke (potpisani 21.07.2004. godine, ratifikovan 26.10.2005. godine (tekst sporazuma objavljen u dodatku Sl. glasnika BiH - Međunarodni sporazumi, broj 11/05) Bosna i Hercegovina je 2002. učestvovala na Londonskoj konferenciji, na kojoj je potpisana deklaracija koja predviđa jačanje veza i partnerske saradnje zemalja jugoistočne Europe u borbi protiv organizovanog kriminala, kao značajnog faktora destabilizacije regije.
- UNIDROIT Konvencija o ukradenim i ilegalno izvezenim kulturnim dobrima (potpisana u Rimu 1995. godine), koja predstavlja važan instrument u borbi protiv krijumčarenja umjetninama nažalost nije još uvijek ratifikovana od strane Bosne i Hercegovine.